

Hot och trakasserier i kommunerna

Förtroendevalda

En fjärdedel av de kommunala förtroendevalda och tjänsteinnehavarna uppger sig ha upplevt trakasserier eller hot på grund av sin ställning. Majoriteten av trakasserierna och hoten är verbala hot som framförts via medierna eller personligen. Uppgifterna framkommer av Kommunförbundets ARTTU2-beslutsfattarenkät som besvarades år 2015 av 1 571 förtroendevalda och tjänsteinnehavare i de 40 kommuner som var med projektet.

Oftast riktades trakasserierna eller hoten mot de kommunala beslutsfattare som syns mest i offentligheten. Av de ledande tjänsteinnehavarna uppgav 36 procent att de upplevt trakasserier eller hot, och bland kommunstyrelsernas ledamöter var andelen 33 procent. Av fullmäktigeledamöterna upplevde 24 procent trakasserier och av nämndledamöterna 13 procent.

De vanligaste formerna av hot var osaklig respons i medierna samt andra former av verbala hot. Cirka 60 procent av de kommunala beslutsfattare som uppgav att de trakasserats hade utsatts för de här formerna av trakasserier.

Av dem som upplevt trakasserier hade 39 procent hotats verbalt ansikte mot ansikte och 33 procent via post, e-post eller sms. Skadegörelse, sexuella trakasserier och misshandel eller försök till misshandel är sällsynt. Färre än 20 av de nästan 1 600 svarande uppgav att de upplevt sådana handgripliga trakasserier.

Vid en granskning enligt partitillhörighet sticker två partier ut: Sannfinländarna och Vänsterförbundet. De sannfinländska förtroendevalda upplevde trakasserier på grund av sina förtroendeuppdrag oftare än de som hör till andra partier: av de sannfinländska förtroendevalda som besvarade enkäten uppgav 33 procent att de trakasserats. Minst trakasserier upplevde Vänsterförbundets förtroendevalda, av vilka 14 procent uppgav att de trakasserats och hotats i sitt uppdrag.

I de öppna svaren framträder partitillhörigheten då svararna letar efter orsaker för den osakliga responsen. Representanter för flera partier upplever att partitillhörigheten utgör en delorsak för trakasserandet: ”Samlingspartister är alltid en bra syndabock för allt ont i världen”, ”Troligtvis för att jag är en sannfinländare”, ”Aggressioner som riktas mot de gröna som ett parti”.

Inga betydelsefulla skillnader mellan könen iaktogs. Av kvinnorna uppgav 26 procent att de trakasserats och av männen 24 procent.

Trakasserierna hänger oftast samman med ett visst beslut eller en särskild sakfråga. Av dem som upplevt trakasserier bedömde 17 procent att det gällde deras person eller personliga förhållanden. Som andra orsaker till trakasserierna nämndes bland annat partipolitiken och det allmänna samhällsklimatet.

Kommunerna uppvisar stora skillnader när det gäller upplevelser av trakasserier och hot. Däremot är skillnaderna små mellan olika kommungrupper.

En del av kommunerna har utarbetat anvisningar och utbildat sina förtroendevalda i behandlingen av trakasserifall, bemötande av besvärliga situationer och uppskattande interaktion. Man har skapat tydliga ansvar och roller samt t.ex. färdiga medlingsprocesser för olika situationer.

Som exempel kan nämnas Finlands näst största stad, Esbo, där målet med anvisningarna och handlingsmodellerna är att:

- De förtroendevalda vet hur man ingriper i tid och förstår viktigheten av organintern medling
- De förtroendevalda kan lita på att deras yttrandefrihet respekteras
- De förtroendevalda vet att de utan rädsla, skam eller skuld kan lyfta fram saker som försvårar deras verksamhet som förtroendevald. Dessa frågor behandlas seriöst utan dröjsmål.
- De förtroendevalda vet att det råder nolltolerans för alla slags trakasserier, både från utomstående och från andra förtroendevalda. Ingen slags nedsättande eller icke-uppskattande behandling tillåts vare sig i tal eller i gärningar. Obefogade anklagelser är också trakasseri.
- Respekt, arbetsro, mental trygghet och fysisk integritet hör till samtliga förtroendevaldas grundläggande rättigheter.
- Vi litar på att värnandet om de förtroendevaldas arbetsro och välbefinnande i det långa loppet gynnar samtliga Esbobors välfärd och framgång.

Kommundirektörerna

Kommundirektörernas arbetstillfredsställelse var enligt en utredning från 2018 allmänt taget på en hög nivå och de upplever att arbetsförmågan är god. 82 procent av kommundirektörerna bedömde att den egna arbetsförmågan är god eller mycket god med tanke på de psykiska kraven i arbetet. Över hälften av direktörerna har trots det övervägt andra karriärer.

Sammanlagt 41 % av kommundirektörerna meddelade att de upplevt hot eller trakasserier i sitt arbete. Kommunerna borde enligt utredningen ha färdiga anvisningar åt såväl tjänsteinnehavare som förtroendevalda som utsätts för hotelser och trakasserier. Hotelser och trakasserier bör diskuteras mera både i kommunerna och i offentligheten, och ingripandet i trakasserier borde få en större roll till exempel i utbildningen.

Det är en stor överraskning för många utanför kommunbranschen att det inte bara är kommuninvånarna utan även de förtroendevalda, dvs. fullmäktigeledamöterna som hotar kommundirektörer och andra tjänsteinnehavare, ibland till och med hela ledningsgruppen. Man tror ofta att det i regel är kommuninvånarna som hotar folk.

Man måste försöka med olika föregripande åtgärder för att kunna undvika otäcka situationer. Det är särskilt viktigt att man diskuterar de olika rollerna tillsammans med förtroendevalda. De förtroendevaldas roll måste vara tydlig, likaså kommundirektörens.

När läget tillspetsar sig är det ofta så inflammerat att man behöver utomstående hjälp. I sådana fall måste man göra en arbetarskyddsanmälan eller till och med en polisanmälan om trakasserandet är gravt. Då blir det fråga om ett polisärende.

Säkerhetskontroller

Finansministeriet inledde ett utredningsprojekt i april 2019 om säkerhetskontroller i kommuners och samkommuners lokaler och vid andra tillställningar de ordnar. Utredningen baserar sig på Finlands Kommunförbunds och Esbo stads initiativ.

Den finländska lagstiftningen möjliggör säkerhetskontroller bland annat i sammanträdes- och besökslokaler vid domstolar, men inte i kommunerna. Inom kommunfältet kan säkerheten garanteras endast genom att man ingriper i beteende som överskrider tröskeln för trakasserande. Ingripandet kan göras av kommunens vaktmästarpersonal eller av en väktare som upphandlats hos en extern serviceleverantör. Problemet med nuläget är att personerna i fråga inte har rätt att utföra föregripande visiteringar eller beslagtagningar. Man kan med andra ord inte bereda sig i förväg för eventuella säkerhetsrisker.

Kommunen måste emellertid i egenskap av arbetsgivare och myndighet säkerställa personalens, klienternas och mötesdeltagarnas säkerhet. Detta ansvar förutsätter i det gällande läget att kommunen, om den så vill, borde ha möjlighet att i förväg förhindra farliga/misstänkta personer och varor från att komma in i lokaler och delta i tillställningar utan att kontrollen skulle kräva ett redan observerat hot. Problem förekommer speciellt under kvälls- och nattetid vid kundserviceställen, såsom hälsostationer. Lagstiftningen borde vara så öppen som möjligt, den borde tillåta säkerhetskontroller utan att ändå vara tvingande.

I samband med en utredning som genomförs före utgången av 2019

- utreds det allmänna behovet av och grunderna för säkerhetskontroller samt de rättsliga villkoren och alternativen
- utreds det hurdana säkerhetskontroller som borde tillämpas och vilka kommunala lokaler och tillställningar säkerhetskontrollerna borde gälla
- läggs det fram förslag till alternativa sätt att genomföra säkerhetskontroller
- utarbetar man vid behov en regeringsproposition om säkerhetskontroller i kommuner och samkommuner